

LES RELIGIOSES BERNARDES AL GIRONÈS

— Enric Mirambell i Belloc —

Les monges cistercenques, de l'orde de Sant Bernat, sota la regla de Sant Benet, vingueren a establir-se en el barri del Mercadal de Girona, ara fa justament cinc-cents anys. No es tractava pas d'una fundació nova, sinó del trasllat d'una comunitat ja existent; trasllat que aquella comunitat va fer amb totes les seves pertinences. Les monges bernardes tenien el seu monestir de Sant Feliu de Cadins a la població empordanesa de Cabanes.

La segona meitat del segle XV fou per a les terres de l'Empordà una època molt moguda. La guerra afectà fortament aquella contrada i comprometia constantment la seguretat dels seus habitants. El pas d'exèrcits d'un cantó a l'altre; les accions bèl·liques que constantment s'anaven produint; les destrosses en els béns materials; el perill que afectava la integritat de les persones; tot això no ajudava pas a mantenir un ambient propici perquè una comunitat contemplativa, i sobretot una comunitat femenina, desenvolupés normalment la seva vida de treball i de pregària.

El monestir de Cadins patí totes les conseqüències d'aquesta situació i el mateix edifici experimentà desperfectes i veié seriosament afectada la seva integritat material.

Arribà un moment en què la comunitat es veié obligada a

qüestionar amb el major realisme la seva permanència en aquella casa on havien fet una estada secular. Reunida la comunitat, resolgué gestionar el seu trasllat dins els murs de la ciutat de Girona, on la seva seguretat es trobaria garantida.

El trasllat a Girona

El 3 de febrer de l'any 1492 se celebra la reunió capitular, sota la presidència de la mare abadessa, que en aquella avinentesa era D. Mundina de Struc. A la convocatòria assistiren totes les religioses professes que en aquell moment integraven la comunitat. Els seus noms eren: Iolanda de Biure, priora; Strusa de Struc, sots-piora; Isabel Terrades, Leonor Vilanova, Iolanda de Struc, Diana Torroella, Jerònima Caxàs, Jerònima Villulba i Rafela Millars.

En aquells moments, podem considerar que es tractava d'un monestir important, ja que, a les deu monges professes que s'enumeren, cal afegir-hi tota la resta de personal, que com a mínim duplicava el que hem detallat.

Per tal de portar a terme les gestions encaminades a fer efectiu el trasllat, nomenen una comissió integrada per les religioses Strusa de Struc i Leonor de Vilanova, que actuaran com a procuradores de la comunitat. S'hauran de preocupar d'obtenir les lletres apostòliques que autoritzin el trasllat. Hauran de tractar el tema amb el prelat diocesà, amb el capítol catedralici, amb els jurats i el consell general de la ciutat de Girona; i amb totes aquelles entitats i persones que, d'una o altra manera, hagin de tenir intervenció en l'afer.

Les esmentades procuradores són autoritzades per acceptar les almoines i subvencions que puguin rebre del senyor Bisbe de Girona, de la universitat de dita ciutat i d'altres entitats o persones, tant eclesiàstiques com civils.

També reben l'encàrrec d'establir una concòrdia amb el rector del Mercadal i amb els clergues i obrers laics de la parròquia de Santa Susanna, sobre la manera, forma i condicions d'utilització del temple parroquial per celebrar-hi, amb tota llibertat, els actes de culte que comporta la vida monàstica.

El govern municipal de Girona considerarà molt favorablement la proposta d'instal·lació de la comunitat dins el recinte urbà, en creure que la ciutat rebria un gran bé espiritual de la presència de la comunitat monàstica.

El 27 de març d'aquell mateix any, els jurats de Girona dirigeixen una súplica al Papa, on exposen les dificultats en què viuen les religioses de Cadins en les sosmogudes terres de l'Empordà; i precisen que l'antic monestir es troba en part enderrocat. Asseguren que, dins la ciutat emmurallada, les monges trobaran la tranquil·litat necessària per practicar, sense sobresalts, la vida que els hi és pròpia. Manifesten que l'erari municipal s'ha vist molt afectat per les guerres que ha sofert la ciutat; la qual cosa impedeix que en aquests moments el govern municipal pugui atendre degudament les despeses que ocasionarà la construcció del nou monestir. Demanen finalment que la Santa Seu autoritzi l'aplicació a aquesta obra de cinc-cents ducats d'or, procedents de les rendes de la Pia Almoïna del Pa de la Seu. Es fa constar que es disposa de l'aquiescència del senyor Bisbe, del capítol catedralici i del *prepòsit de l'Almoïna*.

Al mateix temps les autoritats municipals gironines es dirigeixen al canonge Francesc de Sant Martí, ardiaca de Besalú, dignitat de l'Església de Girona, que aleshores residia a Roma. Li supliquen que faci arribar al Sant Pare l'esmentada petició que li fa la ciutat.

En la mateixa data acorden els jurats i els seus adjunts aplicar la quantitat de vuitanta lliures a les despeses que ocasionarà la instal·lació del monestir a l'interior de la ciutat.

Les gestions varen donar bon resultat d'una manera gairebé immediata, ja que el dia 9 d'abril el *prepòsit de l'Almoïna*, Pere Grau de Terrades, consigna per a les obres del nou monestir la quantitat de 500 ducats, que es faran efectius per anualitats, de 100 ducats cadascuna. Es fa constar que es disposa de la deguda aprovació del Papa, del bisbe, del capítol de la Catedral i dels jurats de la ciutat.

El dia 11 del mateix mes d'abril, els jurats i els seus adjunts fan donació a la comunitat de Cadins, que es trasllada al Mercadal de Girona, d'unes cases i horts que s'han designat o es

designaran. Posen com a condició que quan l'abadia, la clausura i el claustre siguin edificats i aptes per acollir dignament la vida conventual, la comunitat s'hi traslladarà, amb totes les pertinences, ornaments,

joies i béns mobles que posseeix el monestir. L'incompliment d'aquesta clàusula seria penalitzada amb la penyora de mil florins d'or, que serien destinats la meitat a la ciutat, una quarta part a l'hospital, i la quarta part restant a la cort.

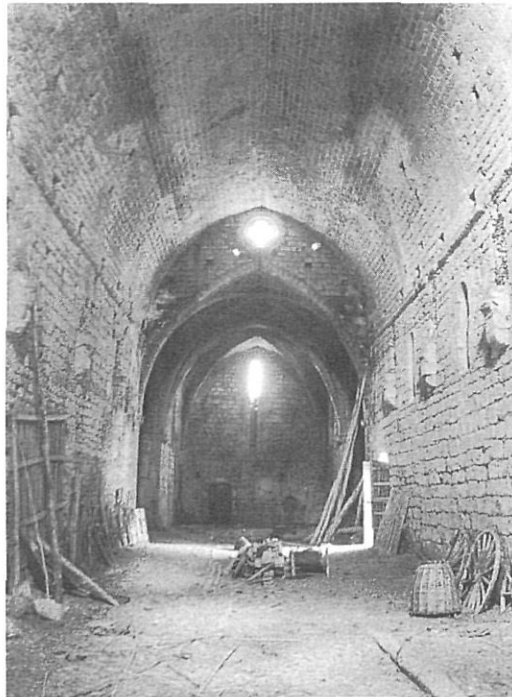
En compensació d'aquesta donació de terrenys, el monestir farà època de cent lliures a favor de la ciutat.

També ajudaren econòmicament al nou establiment monàstic el cavaller Joan de Sarriera i el noble Baldiri d'Agullana.

Joan de Sarriera era nebot del cardenal Margarit. Tenia la seva casa senyorial al carrer de Ciutadans i en aquells moments estava construint el castell de Palau-sacosta, edifici conegut avui per «Les torres de Palau». Joan de Sarriera tenia molt bones

relacions amb la comunitat jueva de Girona, a la qual havia ajudat i protegit. Aquell mateix any, els administradors de l'aljama, en el moment immediat a l'expulsió, feren donatiu a Joan de Sarriera dels terrenys de la muntanya de Montjuïc, on tenien el seu cementiri. Donació que manifesten expressament que respon a les atencions que d'ell havien rebut.

Per la seva part, la família Agullana, que tenia el seu casal en el mal anomenat palau del Vescomtat, intervingué notòriament en la vida ciutadana. Prop de cent anys després dels fets que estem tractant, els Agullana gestionarien la vinguda a la ciutat dels pares jesuïtes. Facilitarien terrenys de la seva propietat, annexos al seu palau, per edificar-hi la residència dels religiosos de la Companyia de Jesús.

L'església del monestir de Cabanes.

El nou monestir

El 10 d'octubre d'aquell mateix any 1492, que era un dimecres, el Bisbe Berenguer de Pau procedeix a la benedicció i instal·lació del nou emplaçament del monestir. El prelat, revestit de pontifical, i acompanyat de tot el clergat de la parròquia del Mercadal, presidí un acte solemníssim al qual eren presents els jurats de la ciutat, moltes personalitats civils i militars i un nombrós concurs de fidels.

El monestir quedava ja instal·lat en el Mercadal de Girona, ben a prop del temple parroquial de Santa Susanna. El mateix temple serviria per celebrar-hi els actes de culte de la comunitat monàstica. No consta pas documentalment que fos per estalviar el cost de construir i mantenir un temple propi; però hem de suposar que deuria ser així. El trasllat de Cabanes a Girona es realitzava en un moment en què la situació econòmica del país i

de les diverses institucions no era pas gaire bona. Les guerres continuades que havien assolat durant diverses dècades les comarques gironines, que van afectar d'una manera especial l'Alt Empordà, i també la mateixa ciutat de Girona, no solament havien ocasionat inseguretats personal, sinó també ruïnes materials i pèrdues en els béns i en la producció.

La mateixa comunitat cistercenca tenia dificultats per a la percepció d'algunes de les rendes que li eren indispensables per a la seva subsistència. Díficilment, doncs, podia atendre despeses de noves construccions que no fossin imprescindibles per al digne habitatge de la comunitat.

El govern municipal de Girona es trobava en una situació semblant de penúria, tal com ho fa constar en diversos comunicats.

El veïnatge del nou monestir amb el temple del Mercadal permetria una intercomunicació que facilitava a la comunitat el pas al temple sense necessitat de sortir al carrer. Detall que en aquells temps era imprescindible per a una comunitat de clausura.

Així, les monges disposaren del seu cor en el temple parroquial i pogueren organitzar les seves celebracions amb tota llibertat.

Per altra part, la parròquia també rebé beneficis d'aquesta utilització, ja que les monges realitzaren, amb càrrec al seu peculí, importants millores. Hem de notar que en aquells moments la parròquia del Mercadal deuria ser més aviat pobra. Atenia un barri d'hortolans, terrissaires i petits artesans; i una bona part del seu territori era encara per edificar. No es pot pas comparar aquella comunitat parroquial amb la que hem conegut fa uns anys com una de les més poblades de tot el bisbat.

El monestir, tot i no constituir pas una potència econòmica i de passar per unes circumstàncies difícils, sempre pogué aplicar algunes rendes o espoliacions a millorar el temple per a major dignitat del culte. En general, abans i ara, les comunitats monàstiques han trobat sempre alguna disponibilitat per atendre la solemnitat del culte, encara que sigui estrenyent la quantitat o la qualitat de la seva atenció alimentària, que sempre ha estat frugal i austera.

D'aquesta manera s'anà desenvolupant l'activitat monàstica en aquell barri del Mercadal, barri que aniria evolucionant fins convertir-se en una zona important de la vida ciutadana.

En la història del monestir gironí hi hagué temps per a tot. Moments de tranquil·litat i hores de preocupació; dies de joia i períodes de crisi. Situacions fàcils i altres de difícils.

Les monges varen abandonar Cabanes per fugir de les conseqüències de la guerra, i dintre dels murs de Girona també hagueren de patir implicacions dels fets bèl·lics.

En el segle XVII la comunitat monàstica experimentà una profunda crisi de personal, fins al punt que, quan l'any 1674 morí l'abadessa Anna de Vilanova, restaren només dues monges professes; i

totes dues eren cegues. Hem de tenir en compte que formaven part de la comunitat les anomenades «escolanes», religioses de categoria inferior, que no feien la mateixa professió, i per tant no podien accedir als càrrecs de govern del monestir, ni tenir vot, quan es tractava d'elegir les candidates.

En aquella avinentesa no es pogué procedir a l'elecció d'abadessa per manca de candidata idònia i de quòrum electoral. Per tal que el monestir tingués continuïtat, el govern municipal es dirigí al vicari general de l'orde per demanar una solució. La solució consistí en la vinguda d'unes monges de Vallbona, monestir del mateix orde del Cister. Tres monges de Vallbona vingueren a reforçar la comunitat gironina.

El trasllat de Vallbona a Girona de les tres monges no era, en aquell temps, cosa fàcil. Ni pels mitjans de comunicació de què es disposava, ni pel concepte que es tenia de la clausura.

Vegem com es realitzà l'operació:

El dia 7 d'abril de 1675 partí de Girona un capellà anomenat mossèn Bernat Puig, amb les assistències necessàries. A Barcelona prengué un cotxe i seguí el viatge acompanyat de Na. Maria Potau, el Pare de Joan de Peguera i el senyor Diego Despatau. Arribats a Vallbona, descansaren uns dies. Seguidament, emprengueren el viatge camí de Girona, acompanyant les tres monges. S'afegiren encara a la comitiva un altre sacerdot i el senyor Francesc de Sullà, que pels cognoms es pot deduir que era familiar d'una de les tres religioses que anaven a incorporar-se a la comunitat gironina. Aquest senyor habitava la nostra ciutat i podríem aventurar que aquest parentiu

hauria influït en la decisió del trasllat.

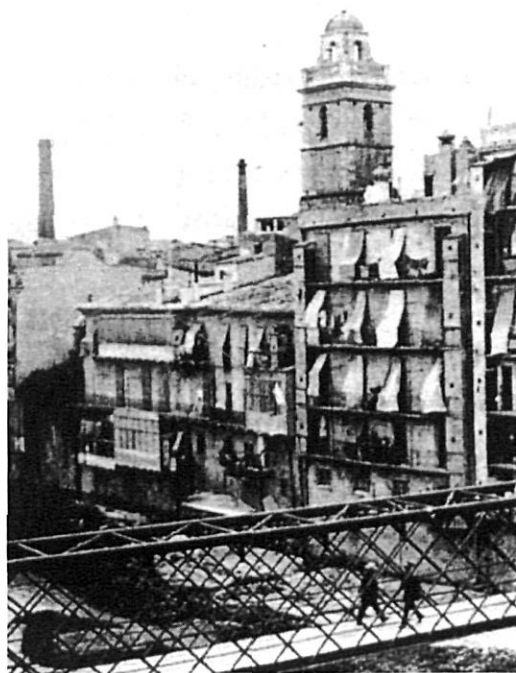
La comitiva arribà a Girona el 31 de maig del mateix any 1675, després d'haver passat per Montserrat i per Barcelona. Recordem

que era el 7 d'abril quan s'organitzà l'expedició. Gairebé dos mesos va durar aquest viatge d'anada i tornada. El mateix viatge que ara podríem fer en un sol dia.

Les monges recent arribades passaren tres o quatre dies allotjades a la casa del senyor Francesc de Sullà, mentre s'assenyalava el dia de la seva solemne recepció en el monestir. Mentrestant visitaren les esglésies de la ciutat.

L'acte d'entrada de les tres religioses al monestir es féu amb gran solemnitat. El presidí el senyor Bisbe i hi assistiren representacions del govern de la ciutat i molts fidels.

L'endemà es procedí a l'elecció de la nova abadessa, en la persona de D. Isabel de Rimbau i de Sullà, una de les tres

El campanar de les Bernardes, a Girona.

religioses vingudes de Vallbona. El trasllat d'aquestes tres religioses costà a la comunitat la notable quantitat de cinc-cents vint-i-dues lliures.

Quan s'anava a normalitzar la vida del monestir *sobrevingué una nova dificultat. Un més dels repetits conflictes* amb el país veí; i Girona, com a ciutat de pas, es veu atacada i assetjada per un exèrcit francès. Les tropes invasores havien ocupat el punt estratègic de Montjuïc i la ciutat es trobava molt directament amenaçada. Davant la incertitud de la situació, les tres monges recentment vingudes es refugiaren a Barcelona; però als vuit dies la ciutat es lliurà d'aquell perill, segons diuen les cròniques, gràcies a la protecció de Sant Narcís, i les religioses tornaren a incorporar-se al monestir del Mercadal.

Ben pocs anys visqué l'abadessa Rimbau, i l'any 1679 s'hagué de procedir a l'elecció de la seva successora. Però aquesta elecció no resultà pas pacífica. Només la priora tenia més de quaranta anys d'edat, condició exigida per accedir a la dignitat abacial.

Però es veu que la comunitat, o la majoria de les components de la qual, no estava d'acord amb el nomenament de la priora; per això, al mateix temps que es demanava la designació del monjo que havia de presidir l'elecció, se sol·licitava la dispensa d'edat per la qual pogués resultar elegida. Aquesta dispensa s'obtingué sense cap dificultat.

En aquella avinentesa tenien dret a vot sis religioses, de les quals dues s'inclinaren a favor de la priora, mentre que les quatre restants votaren D. Jacinta de Riquer. Una i altra havien vingut de Vallbona de les Monges, juntament amb la difunta abadessa.

La priora protestà formalment, i va al·legar que, havent-hi una candidata que superava els quaranta anys d'edat, no hi havia lloc a sol·licitar la dispensa. Però, tot i que la reclamació arribà a les més altes instàncies, no obtingué l'anul·lació de la designació ja realitzada.

I així la senyora Jacinta de Riquer fou posada en total i completa possessió de l'abadia.

El segle XVIII

Al començament del segle XVIII ingressaren un bon nombre de noves religioses. En repetides ocasions es nota la presència en la comunitat de dos o més membres de la mateixa família. De la mateixa manera que s'anoten els ingressos, també es fan constar les defuncions. I també, per aquells anys, s'anota que una religiosa deixa l'hàbit, per contraure matrimoni amb un ciutadà de Barcelona.

El 18 de gener de 1710, l'arxiduc Carles d'Àustria, que, per a una part dels espanyols i per a una majoria dels catalans, era Carles III d'Espanya, en una estada a la ciutat visità el temple del Mercadal, a fi que les monges cistercenques poguessin besar-li la

mà; cosa que feren a través de la reixa del cor, mentre el reial personatge estava assegut en una cadira de baqueta, col·locada arran del cor.

El 7 de novembre de 1716 morí l'abadessa Jacinta de Riquer; era la darrera que quedava de les tres monges vingudes quaranta anys enrere de Vallbona, per garantir la continuïtat del monestir gironí. La nova abadessa, D. Joana de Barutell, que fins aquell moment detenia el càrrec de priora, ja era de les que havien ingressat posteriorment a aquella passatgera crisi.

El segle XVIII és un període de vida florent per al monestir. No escassegen les vocacions. Ingressen religioses pertanyents a *famílies distingides i adinerades de la ciutat. I amb donatius* d'aquestes famílies i amb les deixes de les monges que van morint es creen nombrosos aniversaris que representen una intensificació del culte. S'adquireixen joies i objectes per al culte com també vestuari litúrgic. I s'atén degudament al sosteniment de la comunitat. S'adquireix un reliquiari de plata, per ostentar la relíquia de Sant Bernat. Posteriorment el mateix reliquiari es fa daurar. Es renova el cadiram del cor...

El 26 de juliol de 1748 fou elegida abadessa D. Jerònima de Colomer i de Cruïlles. Presidí l'acte de l'elecció l'abat de Sant Pere de Galligants. Pocs dies després l'electa rebé la benedicció abacial de mans del bisbe de Girona.

Aquesta abadessa era germana del noble Ignasi de Colomer i de Cruïlles, que fundà a les seves expenses la Casa de Misericòrdia de Girona. Institució benèfica que, uns anys més tard, fou ampliada pel bisbe Tomàs de Lorenzana i es transformà en el Reial Hospici.

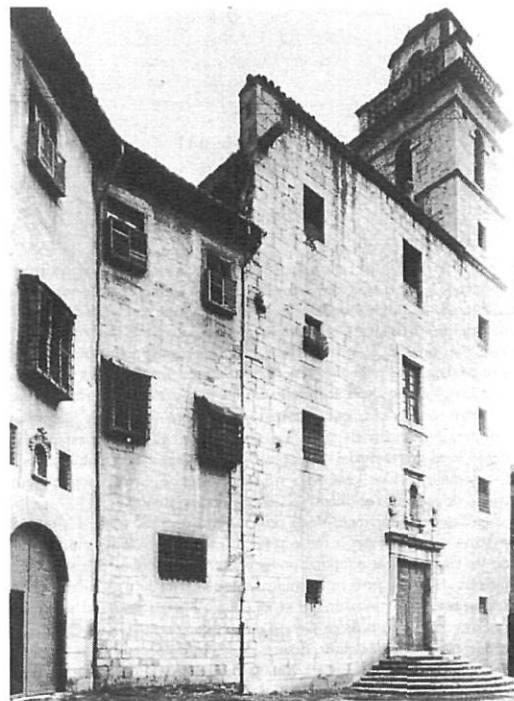
Continuaren les millores en el culte i en la dotació del temple.

Les relacions amb la parròquia anaven transcorrent amb pau i total normalitat. Les monges usaven el temple parroquial amb plena llibertat. Hi realitzaven millores a càrrec del monestir i rebien per part de la clerecia parroquial l'atenció espiritual que l'orde requereix.

Però a mitjan segle XVIII es trencà la bona harmonia que fins aquell moment havia existit. Per tal de posar les coses en el seu lloc i escatir quins eren els drets de cadascuna de les parts, es volgué consultar la concòrdia que s'havia firmat i establert l'any 1492, entre la comunitat monàstica i la parroquial. Però aquell document, que era notori que havia existit, no es trobà en l'arxiu del monestir ni en el parroquial.

S'intentà per tots els mitjans aconseguir el document perdut; però tot fou en va.

Les diferències entre les dues parts no portaven camí de solucionar-se fàcilment, i es temia haver d'entaular plets; cosa que la comunitat de cap manera no desitjava.

Façana de l'església de les Bernardes, a Girona.

L'afar arribà a les més altes esferes, de manera que l'any 1766 el senyor Bisbe rebé una carta i cèdula del rei Carles III, per la qual se l'instava que intervingués per aconseguir que la comunitat monàstica i la parròquia establissin una nova concòrdia. I en el cas que això no fos possible, que les monges edificuessin una església pròpia, separada de la parroquial i amb entrada directa des del carrer. Les religioses, d'acord amb la disposició reial, optaren per la solució que consideraren més fàcil, que era la de bastir un temple propi.

L'església pròpia

L'abadessa, amb el vot unànim de la comunitat, prengué la decisió d'emprendre l'obra nova. Decisió que meresqué el beneplàcit de la ciutat i dels fidels addictes al monestir. I es determinà que el nou temple s'anomenés de Santa Maria de Cadins.

En aquella circumstància tan imoportant era abadessa D. Marianna de Ciurana i de Fontdevila.

La gestió i la construcció es portaren amb una rapidesa extraordinària. En el recinte del monestir no hi havia lloc idoni per a la nova construcció, fet que obligà a adquirir unes cases i uns terrenys que afrontaven amb l'edifici monàstic.

El 26 de gener de 1768 es procedí a la benedicció del solar i a la col·locació de la primera pedra del nou edifici, en un acte solemníssim, en el qual oficià, en representació del prelat, el canonge de la Catedral, Don Dalmau de Ciurana, que era germà de l'abadessa i també de la priora, D. Dionisa.

Les obres de construcció continuaven a bon ritme, de manera que, havent començat el 26 de gener de 1768, acabaren la nit del 18 d'agost de 1770.

Però l'obra no es considerava pas acabada del tot, sinó en el que era essencial per poder començar a practicar-hi el culte, i així poder prescindir de l'ús del temple parroquial; ús que havia esdevingut conflictiu.

En la nova construcció, es disposava també d'una casa annexa que estaria a disposició de la senyora abadessa. Una altra casa, també contigua al temple serviria d'habitatge a un eclesiàstic que estaria al servei del temple monacal.

Totes aquestes obres es feren a càrrec del monestir. Es fa constar que els directors i guies de la nova edificació han estat els germans de l'abadessa D. Marianna de Ciurana.

Quan les obres eren a punt d'acabar-se es procedí a normalitzar les relacions entre el monestir i la parròquia del Mercadal. Per tal de preparar la concòrdia, primerament es reuniren, en presència del senyor Bisbe, el canonge Dalmau de Ciurana i el senyor Llätzer Camps, en representació del monestir; i per part de la parròquia, el rector, Doctor Andreu Berga, acompanyat dels obrers laics.

Posteriorment, en el parlador dit de l'abadessa, del mateix monestir, es reuniren les nou monges professes que integraven la comunitat, amb el rector i obrers del Mercadal; i davant del notari Pere Sala i dels

testimonis prèviament convocats es firmà la concòrdia. De les nou monges esmentades, tres eren germanes Ciurana i tres germanes Caramany.

En aquesta concòrdia la comunitat monàstica renunciava a tot dret que pogués tenir sobre l'ús del temple parroquial.

Per la seva part, el rector renunciava, en nom propi i en el dels seus successors, a tots els drets parroquials que pogués tenir sobre la comunitat i les persones que hi convisquin.

Amb aquesta concòrdia es resolía definitivament la situació conflictiva entre la comunitat parroquial i la monàstica, sense necessitat de pledejar.

El dia 18 d'agost de 1770, a les set del matí, un representant del senyor Bisbe beneí la nova església i hi celebrà per primera vegada la santa missa. A les dotze del migdia la comunitat es traslladà ritualment des del temple del Mercadal al nou temple monàstic.

La crònica fa constar que en entrar en el nou recinte sagrat les monges restaren meravellades, per tractar-se d'un edifici que reunia millors condicions del que elles suposaven.

A les set de la tarda d'aquell mateix 18 d'agost quedava el nou temple completament disposat per celebrar-hi, per primera vegada, la festa de Sant Bernat. L'altar major, amb el cambril presidit per la imatge que les monges havien portat de Cabanes. Els quatre altars laterals, amb els seus retaules finament esculpits. La imatge de la Verge portava un vestit de gran qualitat. Tots els altars eren ornats amb abundància de flors i ciris. Les parets cobertes de domassos.

El dia 19 d'aquell mes d'agost es traslladà el Santíssim des de la Catedral fins a la nova església de Santa Maria de Cadins. L'acte adquirí un gran ressò ciutadà. La comitiva s'organitzà amb el mateix caràcter

que cada any tenia la processó de Corpus. Prèviament el govern municipal ordenà un pregó per invitar tots els ciutadans. La comitiva era precedida pels gegants, nans, drac i mulassa. Hi assistiren els gremis i corporacions; les comunitats religioses masculines en aquells moments establertes a la ciutat, el Capítol catedralici i el de la Col·legiata de Sant Feliu, la capella de música de la Catedral i les autoritats civils.

El dia 20 d'agost, la primera festivitat de Sant Bernat celebrada en el nou temple començà a les quatre de la matinada. Des d'aquesta hora fins a les dotze del migdia se celebraren contínuament quatre o cinc misses simultànies. Es calcula que en aquella diada se celebraren en el nou temple unes vuitanta misses.

El monestir de les Bernardes, a Salt.

A mig matí hi hagué ofici solemne, celebrat per canonges de la catedral, interpretant la part musical la cantúria de la mateixa seu. A la tarda, funció solemne, amb exposició del Santíssim i sermó a càrrec d'un frare franciscà. Tot el dia l'església es veié concorreguda d'una gran gentada vinguda de tots els barris de la ciutat.

Dia rere dia la nova església s'anava enriquint, tant pel que fa a deixes per celebració d'aniversaris, com en objectes i mobiliari per al culte; i també amb valuoses joies per al culte o per l'ornamentació de la imatge de la Verge.

El segle XIX

Hem vist com el segle XVIII constituïa una etapa florent de la vida del monestir. En canvi, el segle XIX serà una època de dificultats; en certa manera representarà el preludi de la fi del monestir en el barri del Mercadal.

Al començament de segle el nostre país, i d'una manera molt particular la ciutat de Girona, pateixen les conseqüències de la Guerra del Francès. A més de comportar totes les calamitats i sofriments inherents a qualsevol conflicte bèl·lic, coincideix amb una transformació ideològica que afectarà decisivament les condicions de la vida monàstica al nostre país.

El mes de juny de 1808 la ciutat de Girona i les terres del seu entorn comencen a viure ben directament la guerra contra les tropes napoleòniques. De moment el monestir cistercenc es considera un espai segur; de manera que les monges bernardes acullen la comunitat benedictina de Sant Daniel, que veia perillosa la seva permanència en aquell monestir situat fora de la muralla. Però ben aviat el perill s'estengué, i el dia 20 d'aquell mateix mes de juny els atacs dels napoleònics a les muralles del Mercadal motivaren que tant les monges bernardes com les benedictines que s'hi havien unit haguessin d'abandonar el monestir, per refugiar-se en cases de familiars i benefactors.

Les lleis desamortitzadores que, en el segle XIX, motivaren la desaparició de tots els monestirs i convents masculins i també d'algun de femení, no afectaren directament la comunitat de Cadins. Però les notícies que en tenim d'aquella època denoten unes circumstàncies difícils i la supervivència d'una comunitat decadent.

L'any 1838 el governador de la província proposa a l'abadessa de les Bernardes la custòdia d'una jove que es volia casar contra el criteri dels seus pares. Una temporada d'internat en un monestir podia proporcionar una prova de la convicció i fonament de la seva voluntat. Era aquest un cas, que, en aquells

temps, es repetia, amb certa freqüència. Però en aquella ocasió l'abadessa respon al governador que la comunitat no pot fer aquest servei, ja que hi ha dues monges que han estat viaticades i que requereixen una atenció constant, cosa que impedeix que les religioses puguin atendre la noia proposada.

En canvi, al començament del nostre segle es produeixen paleses mostres de revifament. Sabem que l'any 1910 el monestir tenia divuit monges professes, a més de dues novícies. Per tant, podem considerar que era un dels moments en què era més crescut el nombre de religioses que integraven la comunitat.

Quan, l'any 1932, fou dissolta a Espanya la Companyia de Jesús, i a Girona els jesuïtes hagueren d'abandonar el temple del Sagrat Cor, la Congregació Mariana, que aquests religiosos dirigien s'acollí un temps al temple de Santa Maria de Cadins. El diumenge, a la missa de nou, es veia l'inusual espectacle d'aquell temple ple d'una animada concurrència juvenil.

L'església de Sant Medir.

La guerra civil

El diumenge 19 de juliol de 1936 se celebraven per darrera vegada els cultes en el temple de les Bernardes. A les tres de la matinada del dia 20 la campana deixava sentir el seu crit insistent i rogatiu. Aquella veu de bronze que diàriament convocava les religioses i els fidels per a la pregària; que en les solemnitats repicava a festa; aquella nit despertava la ciutat en petició de socors.

Una multitud enardida s'apilava a la placeta de les Bernardes, i amb crits i amenaces tustaven a les portes de l'església i del monestir. Passà un cotxe; se sentiren uns xiulets; i de moment els assaltants es retiraren. Continuen la seva tasca destructora en altres temples de la ciutat, per retornar, ja en ple dia, al convent de les Bernardes. La comunitat fou obligada a abandonar la casa, sense patir danys físics. Quant als danys morals, només les que els suportaren ho podrien explicar. El saqueig i la destrucció s'acarnissaren amb el temple i el monestir.

Les religioses foren acollides en cases particulars de familiars i amics. L'abadessa passà els tres anys de guerra al tercer pis del núm. 6 de la travessia de l'Auriga, a casa d'un seu nebot. La darrera abadessa del monestir del Mercadal, la mare Maria Josepa Tenas, havia tingut tres germanes més que eren religioses de diversos ordes. Una d'elles, l'any 1929, era abadessa de les Caputxines, i fou la que convingué amb la Diputació la segregació de la part d'aquell convent en què es troben els Banys Àrabs.

Un seu nebot, germà del que acollí l'abadessa a casa seva, era rector de Llagostera, i fou sacrificat aquell mateix estiu de l'any 1936.

El capellà del monestir, el Doctor Frederic Trigàs, fou el primer capellà gironí que morí víctima de la revolució. El 19 de juliol, festa de sant Frederic, es reunien cada any a Barcelona un grup de persones que porten aquest nom. Tant el capellà que celebrava la missa com el que hi predicava es deien també Frederic. Aquell any 1936, mossèn Trigàs havia de pronunciar el sermó en aquella trobada, i a tal fi s'havia traslladat a Barcelona. Sembla que en veure la perillosa situació va intentar retornar a Girona, sense ni tan sols prendre la precaució de treure's la sotana per dissimular seva condició. El cas és que desaparegué, es desconeix on va ser sacrificat i on és enterrat.

Pocs dies després de l'exclaustració es començà a enderrocar tot el conjunt d'edificis que integraven les pertinences del monestir. Consta documentalment que al mes d'agost de 1936 ja s'estava realitzant l'enderroc.

El govern municipal projectava destinar el solar que deixarien lliure el monestir, el temple parroquial del Mercadal i la rectoria a l'edificació d'una plaça de mercat. La rectoria i el monestir desaparegueren, però en acabar la guerra el temple parroquial encara no havia estat enderrocat del tot.

Durant la guerra i quan el perill de bombardeig amenaçà la ciutat en el gran solar de les Bernardes, s'hi construí un refugi subterrani, que va ser molt utilitzat especialment en les darreres jornades del mes de gener i primeres de febrer de l'any 1939.

Restablerta la normalitat es plantejà immediatament la conveniència de reconstruir el mutilat temple parroquial. Però de tornar a edificar el monestir en el seu antic emplaçament, ja ni se'n parlà. L'indret no era idoni per construir-hi novament un monestir. Aquell barri estava en plena expansió. El solar es podia valorar fortament per la seva magnífica ubicació. Però de la plusvàlua d'aquell important solar no se'n va pas beneficiar la comunitat cistercenca; com tampoc ho va fer posteriorment amb aquest edifici de Salt.

Salt i Sant Medir

Acabada la tragèdia espanyola, les monges s'apressaren a restablir la vida en comunitat, van haver de resoldre greus problemes d'ordre econòmic. De moment, s'instal·laren en un pis de la plaça de Sant Josep, prop de l'edifici de la Delegació d'Hisenda. L'any 1944, essent abadessa D. Maria Bernarda Thió, pogueren fixar la seva residència en aquest gran casal on avui ens reunim. Aquí pogueren desenvolupar la seva vida de treball i d'oració, fins que la nova configuració de la zona aconsellà

buscar un emplaçament més arrecerat i recollit. Però així com la fi del monestir del Mercadal fou dramàtica i violenta, la d'aquesta casa de Salt ha estat pacífica i fruit d'una bona avinença; i amb la satisfacció de veure el desafectat edifici transformat en un exemplar i dinàmic fogar de cultura.

Les monges bernardes visqueren més de quatre segles en el barri del Mercadal de Girona, i menys de quatre dècades a la vila de Salt. Però m'atreviria a dir que han deixat una empremta molt més forta en aquesta vila que a la ciutat de Girona.

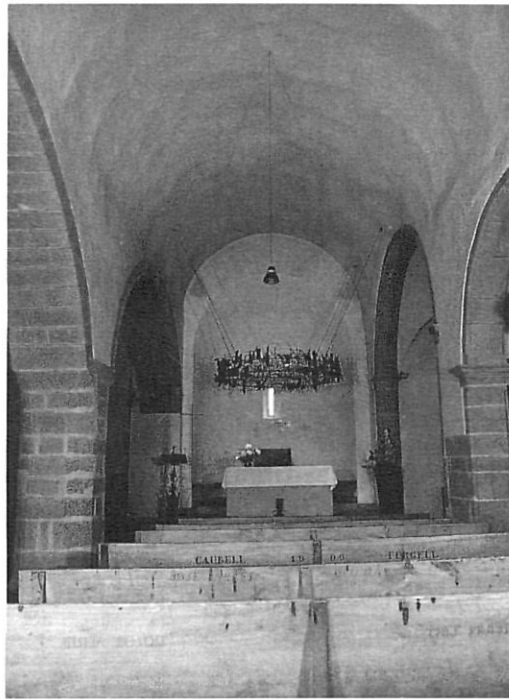
L'antic monestir del Mercadal era massís i ferreny, com una fortalesa. La vida del seu interior transcendia molt poc cap enfora. És cert que la gent sabia que darrere d'aquelles altes parets hi havia unes persones dedicades enterament a l'oració; i que no deixaven pas de pregar per les necessitats de la ciutat i del món. També és veritat que, en la seva església, s'hi celebraven uns cultes oberts a tothom. Però la relació humana era ben limitada. Reixes i gelosies eren el símbol d'una vida que des de fora es valorava més per la clausura que per la contemplació.

En canvi, el monestir, a Salt, visqué uns nous temps. D'una manera especial, després del Concili, els canvis foren radicals i la relació de la comunitat amb la població fou molt més intensa. La gent de Salt pogué veure les monges entrant i sortint del monestir; recollint encàrrecs i lliurant els seus treballs d'enquadernació; circulant amb la furgoneta per atendre les necessitats de la casa i del taller. Amb tot això l'espiritualitat monàstica irradià a l'exterior amb més intensitat. Les monges, seguint essencialment la regla, però adaptant-se als condicionaments dels temps; sense renunciar al que és substancial en la seva vocació i en el seu lliurament, obriren un corrent de relació amb la societat que

les envolta.

La transformació urbanística d'aquesta zona, la intensificació de l'activitat i del trànsit, aconsellaren buscar un emplaçament més arrecerat, i el monestir deixà Salt per passar a Sant Medir.

Però, tant a Cabanes, com a Girona, com a Salt o a Sant Medir, el que és essencial en la vida monàstica ha perviscut inalterable, mentre que l'entorn ha anat evolucionant, cada vegada amb més rapidesa.

Interior de l'església de Sant Medir.

Enric Mirambell és historiador

Pati del monestir de les Bernardes a Sant Medir.